

Vyhlásenie k tzv. syndrómu zavrhnutého rodiča

Nižšie uvedené profesné organizácie, Verejná ochrankyňa práv, Komisárka pre deti a Koalícia pre deti Slovensko vyjadrujú znepokojenie zo zistenia, že koncept „syndróm zavrhnutého rodiča“ (ďalej len SZR, v pôvodnom anglickom názve *Parental Alienation Syndrome*, neskôr *Parental Alienation Disorder*, v skratke PAS/PAD) prenikol do slovenskej klinickej, sociálnej a súdnej praxe a negatívne ovplyvňuje rozhodovanie orgánov verejnej moci a súdov vo veciach týkajúcich sa maloletých.

Teóriu o SZR vytvoril pred vyše tridsiatimi rokmi americký psychiater a psychoanalytik Richard Gardner. SZR definoval ako poruchu u detí, ktorá vzniká takmer výlučne v priebehu súdnych sporov o dieťa, ak jeden z rodičov (zvyčajne matka) programuje dieťa k nenávisti voči druhému rodičovi (zvyčajne otcovi). Dieťa sa potom stáva aktívnym účastníkom a pripojí sa k programujúcemu rodičovi so svojimi vlastnými scenármi „očierňovania“.

SZR bol následne v samotnej krajine svojho vzniku (USA) označený za vedecky nepreukázaný a nespĺňajúci kritériá dôkazu pred súdom s tým, že jeho zohľadnenie môže mať za následok nesprávne rozhodnutia vo veciach týkajúcich sa maloletých.

V tomto ohľade podporujeme *Vyhlásenie Sekcie detskej a adolescentnej psychiatrie Slovenskej psychiatrickej spoločnosti k problematike tzv. „syndróm zavrhnutého rodiča“*, ktoré upozorňuje na to, že SZR aktuálne **nie je oficiálnym psychopatologickým syndrómom**, nevyskytuje sa v medicínskej - psychiatrickej syndromológii a nie je stanovený ani ako nozologická jednotka, resp. diagnóza v oficiálnych medzinárodných systémoch klasifikácie chorôb. V Slovenskej republike je záväzne platná Medzinárodná klasifikácia chorôb MKCH 10 (ICD-10), v tejto klasifikácii spomenutý SZR (PAS) nie je uvedený, preto **nie je možné stanovovať ho ako diagnózu, ale ani popisne ako syndróm**. SZR „nie je prítomný ako diagnostická jednotka ani v klasifikačnom systéme používanom na americkom kontinente DSM 5.

Negatívne stanoviská ku konceptu PAS/PAD vyjadrili významné zahraničné profesijné organizácie a inštitúcie¹. V tomto ohľade napríklad Národná rada sudcov rodinných súdov a súdov pre maloletých (NCJFCJ) uviedla, že akýkoľvek dôkaz, že účastník konania o zverenie dieťaťa trpí SZR by mal byť vyhlásený za neprípustný. Ďalej uvádzajú: „Zdiskreditovaná „diagnóza“ SZR (alebo tvrdenia o SZR), okrem vedeckej neplatnosti, nevhodne vyžaduje od súdu, aby rozhodol, že správanie dieťaťa a jeho postoj k rodičovi, ktorý o sebe tvrdí, že je „odcudzený“ (zavrhnutý), nie je v skutočnosti opodstatnené. Taktiež odvádza pozornosť od správania zneužívajúceho rodiča, ktorým mohol tento rodič priamo ovplyvniť reakciu dieťaťa násilným, neúctivým, strápnujúcim, ponižujúcim alebo diskreditujúcim správaním voči dieťaťu alebo druhému rodičovi. Úlohou súdu je rozlíšiť medzi situáciami, v ktorých je dieťa kritické voči jednému z rodičov, pretože bolo nevhodne manipulované tým druhým (pritom sa súd musí postarať o to, aby sa nespoľahol výlučne na nepatrné indikácie), a situáciami, v ktorých má dieťa svoje vlastné legitímne dôvody pre kritiku alebo strach z rodiča, čo je najmä v prípadoch ak je rodič páchatelom domáceho násillia. Tieto dôvody sa nestanú menej legitímne iba preto, že zneužívaný rodič ich zdieľa a obraňuje dieťa tým, že hovorí o svojich obavách.“

¹ V USA napr.: *American Psychiatric Association* (Americká psychiatrická spoločnosť), *National Council of Juvenile and Family Court Judges* (Národná rada sudcov rodinných súdov a súdov pre maloletých), *National Center for Prosecution of Child Abuse* (Národné centrum pre stíhanie trestných činov zneužívania detí), *American Professional Society on the Abuse of Children* (Americká profesionálna spoločnosť zaoberajúca sa zneužívaním detí), *Leadership Council on Child Abuse & Interpersonal Violence* (Rada zaoberajúca sa zneužívaním detí a násillím medzi ľuďmi), v Európe napr. *Spanish General Council of the Judiciary* (Španielska generálna rada súdnictva), *Asociación Española de Neuropsiquiatría* (Španielska asociácia pre neuropsychiatriu), v Austrálii napr. *Australian Institute of Family Studies* (Austrálsky inštitút pre štúdium rodiny), a v neposlednom rade aj *United Nations, General Assembly, Human Rights Council* (Rada pre ľudské práva pri OSN).

Uvedené vyhlásenie plne korešponduje s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva (ESLP). V tomto ohľade **pripomíname pozitívne záväzky štátu sformulované ESLP pokiaľ ide ochranu obetí domáceho násillia, či sexuálneho zneužívania**². Zároveň uvádzame, že **podľa judikatúry ESLP najlepší záujem dieťaťa môže v závislosti na svojej povahe a závažnosti prevážiť nad záujmom rodiča**. ESLP v tomto ohľade opakovane konštatoval, že článok 8 v žiadnom prípade neopravňuje rodiča, aby žiadal prijatie takých opatrení, ktoré by poškodzovali zdravie a rozvoj dieťaťa³. Použitie donucovacích opatrení bude odôvodnené iba v prípade zjavne nezákonného konania rodiča, s ktorým dieťa žije⁴. Ide o prípady, kedy rodič, s ktorým dieťa žije, aktívne bráni styku druhého rodiča s dieťaťom. Iná je však situácia, kedy rodič, s ktorým dieťa žije, v styku druhého rodiča s dieťaťom aktívne nebráni, avšak dieťa vyslovene styk odmieta. Osobitne významným je tento aspekt v prípadoch, ak je odmietanie rodiča dieťaťom zapríčinené správaním tohto rodiča, teda ak sa tento rodič nechoval vo vzťahu k dieťaťu vždy vhodne a empaticky^{5,6}.

V tomto ohľade upozorňujeme, že v zmysle konštantnej judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky k článku 154c Ústavy Slovenskej republiky predstavujú Dohovor a judikatúra naň sa vzťahujúca pre vnútroštátne orgány aplikácie práva záväznú výkladovú smernicu na výklad a uplatňovanie zákonnej úpravy základných práv a slobôd zakotvených v druhej hlave ústavy, a tým normujú rámec, ktorý tieto orgány v konkrétnom prípade nemôžu prekročiť.

Je zrejmé, že **problémy pri realizácii styku detí s rodičmi predstavujú komplexný fenomén**. Každý prípad si vyžaduje dôkladné psychosociálne zhodnotenie rôznych faktorov, ktoré môžu prispievať k narušeniu vzťahu rodič – dieťa a následne aj aplikáciu viacerých metód terapie, vrátane psychoedukácie, individuálnej terapie, a ak je to vhodné aj terapie rodič – rodič, rodič – dieťa či spoločnej rodinnej terapie. V tejto súvislosti treba zároveň zdôrazniť, že pre intervencie majú byť smerodajné potreby dieťaťa a nie práva rodiča.

Slovenská komora psychológov

Slovenská psychoterapeutická spoločnosť

Asociácia rodinných sudcov

Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie

Komisárka pre deti

Verejná ochrankyňa práv

Inštitút pre výskum práce a rodiny

Koalícia pre deti Slovensko

---

² napr. Kontrová proti Slovenskej republike, rozsudok z 31. mája 2007, E. M. proti Rumunsku, rozsudok z 30. októbra 2012, Eremia a ďalší proti Moldavsku, rozsudok z 28. mája 2013

³ napr. Fiala proti Českej republike, rozsudok z 18. júla 2006, ods. 96

⁴ napr. Zavřel proti Českej republike, rozsudok z 18. januára 2007, ods. 52

⁵ napr. Pedovič proti Českej republike

⁶ bližšie pozri <http://www.justice.gov.sk/Stranky/aktualitadetail.aspx?announcementID=2081>